

# Аналіз терміну “ризик” в контексті перспективного дослідження внутрішнього контролю в системі інформаційно-аналітичного та матеріального забезпечення

Ігор Алейников <sup>A</sup>; Володимир Колесник <sup>B</sup>; Михайло Мечетенко <sup>C</sup>; Руслан Серветник <sup>D</sup>;  
Микола Ткач <sup>E</sup>; Наталія Лойшина <sup>F</sup>

Received: January 24, 2020 | Revised: February 25, 2020 | Accepted: February 29, 2020

DOI: 10.33445/sds.2020.10.1.14

## Анотація

Результати проведеного наукового дослідження у статті можуть бути цікавими фахівцям з питань ризик-орієнтованого внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту; фахівцям, що обіймаються проблематикою лексикології та іншим науковцям та управлінцям, що в процесі здійснення своєї діяльності залученні до проблематики управління ризиком. Метою статті є формулювання універсального підходу до визначення терміну “ризик” в контексті дослідження природи його виникнення.

Поставлене наукове завдання вирішено шляхом проведення наукового дослідження у розрізі виконання трьох взаємопов’язаних етапів: проаналізовані підходи до тлумачення терміну “ризик”, виокремлено основні характерні ознаки терміну “ризик”, сформульоване універсальне для всіх сфер та галузей поняття терміну “ризик”.

В процесі досягнення мети дослідження використані наступні методи наукового пізнання: порівняння, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, системного підходу.

Встановлено, що інтерес до зазначеного поняття у середньовіччі був зумовлений аналітичним інтересом до азартних ігор, що дало поштовху для здійснення математичного аналізу азартних ігор та виникнення теорії ймовірностей, як інструменту прогнозування виграшу.

Визначено, що передумовою ризику є невизначеність, що зумовлена присутністю чинників, під впливом яких кінцевий результат діяльності не є детермінованими, а величина можливого впливу цих чинників на результат діяльності невідома.

Аналіз джерел свідчить, що у дослідженні ризику та невизначеності ключове значення має поняття “ймовірність”.

Проведеним дослідженням виділено сорок чотири основні характерні ознаки терміну “ризик”. Сформульоване універсальне поняття терміну “ризик”, що може бути використане для будь-якої галузі діяльності, або бути прототипом формулювання визначення з урахуванням особливостей тієї чи іншої галузі, або напрямку діяльності.

**Ключові слова:** ризик, ризик-менеджмент, внутрішній контроль, невизначеність.

<sup>A</sup> Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Україна, ад’юнкт кафедри управління військами, e-mail: otec-79@ukr.net

<sup>B</sup> Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Україна, провідний науковий співробітник, к.т.н., с.н.с., e-mail: loishyn@bigmir.net

<sup>C</sup> Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Україна, ад’юнкт кафедри тилового забезпечення, e-mail: zakonZSU@ukr.net, ORCID: 0000-0003-3482-8079

<sup>D</sup> Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Україна, провідний науковий співробітник, к.пед.н., с.н.с., e-mail: loishyn@bigmir.net

<sup>E</sup> Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Україна, начальник кафедри оборонного менеджменту, к.т.н., e-mail: nysk1985@ukr.net, ORCID: 0000-0002-8832-1268

<sup>F</sup> Акціонерне товариство “Сбербанк”, Головний фахівець відділу комплаєнс, e-mail: nloishyna@ukr.net

## Постановка проблеми

Станом на сьогодні в Україні реформується система державного внутрішнього фінансового контролю, що зумовлено інтеграцією нашої держави у європейську спільноту та одночасно переймання найкращих світових урядових та бізнес-практик провідних країн світу з питань контролю за використанням державних фінансових та матеріальних ресурсів. Реалізацію зазначених заходів передбачено низкою керівних документів [1-9].

Імплементация системи ризик-орієнтованого внутрішнього контролю покликана поряд з незалежно функціонуючою системою внутрішнього аудиту вдосконалити існуючу систему контрольних процедур, в основі яких, переважно, використовувались методи наступного контролю, тобто контрольна функція реалізовувалась через констатацію факту зловживання, або того, чи іншого порушення та розміру нанесених державі збитків за результатами проведеної діяльності.

Так, основою системи ризик-орієнтованого внутрішнього контролю є управління

ризиком, тобто комплекс заходів направлений на:

попередню ідентифікацію певних подій, тобто ризиків, які можуть негативно відобразитись на досягненні установою (організацією), або іншою окремою структурною одиницею визначених цілей та виконання поставлених завдань;

аналіз та оцінка вірогідності настання події та її впливу на діяльність та досягнення цілей;

вироблення превентивних заходів та попереджувальних дій щодо недопущення настання негативних подій, або вироблення рішення по зменшенню наслідків від настання такої події, практичної реалізації ризику;

моніторинг виконання заходів внутрішнього контролю, їх корегування у разі необхідності.

Як бачимо, основою зазначеної проблематики є ризик.

Саме тому, виникає нагальна необхідність у дослідженні сучасних підходів до розуміння природи та передумов виникнення ризику, тлумачення його лексикологічного значення.

## Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що дослідженням природи ризиків займалось чимале коло іноземних та вітчизняних науковців, серед яких: Ф. Найт (*в контексті розмежування підходів до розуміння ризику та невизначеності*), Й. Н. Тетенсон (*науково та математично сформулював визначення поняття "ризик"*), І. М. Писаревський, О. Д. Стешенко, (*розуміння загальної природи ризиків*) Н. А. Герасимчук, Т. В. Мірзоева, О. А. Томашевська, (*в контексті дослідження фінансових ризиків*) В. М. Гончаров, Р. Р.

Ларіна., О.В. Балуська (*в контексті дослідження ризиків в логістиці*), О. А. Овечкіна., І. В. Моргачов, Е. А. Кузьмін, В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко (*в контексті розуміння ризикології в економіці та підприємництві та дають поняття ризику, як економічній категорії*), Н. М. Гуржій (*в контексті дослідження ризик-менеджменту стратегічного маркетингу*) та інші.

Разом з тим, проведений аналіз використаних у статті джерел сформулював необхідність в узагальненні існуючих підходів до визначення терміну ризик.

## Постановка завдання

**Метою статті** є формулювання універсального підходу до визначення

терміну "ризик" в контексті дослідження природи його виникнення.

Дослідженням охоплено використання ряду наукових методів теоретичного та емпіричного дослідження, а саме: порівняння, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, системного підходу.

Для забезпечення досягнення мети статті пропонується провести декомпозицію мети

наукового дослідження та для послідовності проведення дослідження необхідно:

1. Проаналізувати підходи до тлумачення терміну “ризик”.
2. Виділити основні характерні ознаки терміну “ризик”.
3. Сформулювати універсальне для всіх сфер та галузей поняття терміну “ризик”.

## Виклад основного матеріалу

**4.1.** Несподіване та не заплановане виникнення перепон на шляху до виконання поставлених задач та досягненню намічених цілей, вірогідність настання кризової ситуації, неотримання запланованого прибутку є поєднанням та супутником такого поняття, як ризик.

З огляду на визначене вище, проведення аналізу функціонування системи внутрішнього контролю, ключовим елементом якого є управління ризиком необхідно почати насамперед з аналізу самого поняття “ризик”.

Система управління ризиками як і будь-яка інша система складається з певних елементів, які взаємодіють між собою та мають відповідні зв'язки.

Питання дослідження природи ризику потребує системного підходу до системи управління ризиками в цілому, тому досліджена належним чином методологія, як система відповідних прийомів та методів є дієвим інструментом у науковому пізнанні. Наукове пізнання, відповідно до думки А. Я. Баскакова, Н. В. Туленкова [10] завжди здійснюється за допомогою різноманітних методів дослідження, що являють собою визначені процедури, прийоми та способи, якими повинен володіти суб'єкт пізнання.

Перед проведенням структурованого аналізу методологічного апарату з визначенням ключових понять системи управління ризиками слід наголосити, що поняття “ризик” певний час було невід'ємно пов'язано з таким поняттям, як “невизначеність”. Невизначеність супроводжує будь-яку діяльність, це зумовлено мінливістю середовища де відбуваються певні операції.

В економічних літературних джерелах

відомі чисельні спроби сформулювати теоретичні визначення поняття ризику. Одним з найбільш послідовних є твердження, відповідно до якого ризик у своїй першооснові є невизначеністю [11].

Так, Н. А. Герасимчук, Т. В. Мірзоева та О. А. Томашевська визначають невизначеність, як об'єктивну неможливість здобуття абсолютного знання про об'єктивні та суб'єктивні фактори функціонування системи, неоднозначність її параметрів [12].

Тоді, як І. В. Моргачов, В. М. Гончаров, Р. Р. Ларіна, О. В. Балуська, О. А. Овечкіна, наголошують на тому, що невизначеність обумовлена недостатністю інформації щодо умов, в яких буде відбуватися діяльність організації та низький рівень передбачуваності цих умов [13].

Невизначеність зумовлена присутністю чинників, під впливом яких кінцевий результат діяльності не є детермінованими, а величина можливого впливу цих чинників на результат діяльності невідома. Тому при дослідженні характеристики природи ризиків можна сказати про наявність певної невизначеності.

Кузьмин Е. А. у своїй праці визначає, що невизначеність є джерелом ризику. Ризик у дійсності знаходиться у безпосередній залежності від невизначеності, відповідно до зростання певної невизначеності вірогідність ризику теж збільшується. Приріст ризику визначений певною величиною має можливість до зміни, що обумовлено еластичністю ризику по відношенню до невизначеності [14].

Одним з перших науковців, який дослідив наявність проблеми невизначеності у розрізі економіки був американський економіст Френк Найт (1885–1974).

Френк Найт у своїй монографії “Ризик, невизначеність та прибуток” (1921) [15], яка є однією з найвидатніших робіт в історії дослідження економіки та була присвячена питанням та проблематиці підприємництва та конкуренції, запропонував розмежовувати поняття “невизначеність” і “ризик”. Науковець стверджував, що ризик виникає в ситуації, коли відомі всі можливі наслідки подій і ймовірності їх настання, тобто ризик - це оцінена будь-яким способом імовірність. Тоді, як під невизначеністю розуміється випадок, коли ймовірність настання події встановити неможливо. Невизначеність - це те, що не піддається оцінці.

Таким чином, у дослідженні ризику та невизначеності ключове значення має поняття “ймовірність”. Аналізуючи працю Ф. Найта можна виділити ідею, що серед механізмів, які б сприяли зменшенню невизначеності, тобто зміни її на визначений ризик, за думкою Ф. Найта є:

страхування;

ретельний збір інформації про умови середовища, збіг відповідних обставин, економічну ситуації;

застосування розподілу невизначеності між різноманітними альтернативами.

Стрельбіцька Н. Є. також обґрунтовує думку, що існує розбіжності між ризиком та невизначеністю, де невизначеність – стан, за якого неможливо здійснювати будь-які дослідження з метою отримання будь-яких кількісних чи якісних характеристик і/чи конкретних результатів. Невизначеність можна трактувати та деталізувати як: недостовірність, неоднозначність [16].

В сучасних умовах невизначеність є характеристикою умов господарювання, а ризик визначається, як об’єктивно неминуча структурна одиниця у прийнятті будь-якого управлінського рішення. Вірогідність ризику можлива лише тоді, коли існує невизначеність, тобто брак потрібної інформації для прийняття відповідного рішення [17].

З огляду на викладене, та з метою послідовного дослідження методологічного апарату необхідно провести аналіз тлумачення терміну “ризик”.

Одним із перших, який науково та

математично сформулював визначення поняття “ризик” був німецький філософ, математик та культуролог Йоганн Ніколаус Тетенсон (1736–1807), який у своїй праці “Вступ до розрахунку життєвої ренти і право на її отримання” запропонував узяти мірою ризику половину величини середньоквадратичного відхилення.

Тетенсон вважав ризик обсягом очікуваного збитку страхового закладу, який виникає за умовами договору страхування, тим самим він започаткував ризикологію – науку про ризик в економіці [18].

Руденков І. А. визначає, що слово “ризик” походить від староіталіанського “risicare”, що означає “наважуватися”, означення ризик – більш за все вибір, ніж жереб. Дії, які ми готові зробити, що передбачає наявність у нас свободи вибору [19].

Про поняття терміну “ризик” В. В. Вітлінський у своїй монографії зазначає: “як стверджується у спеціальній літературі, це слово є звульгаризованою формою латинського терміну “resicum”, котре в перекладі означає “небезпека” або “скеля”. Такий зв’язок не випадковий, бо, як відомо, зіткнення з прибережною скелею у мореплавців вважалося найбільшою небезпекою” [20].

Інтерес до зазначеного поняття у середньовіччі був зумовлений аналітичним інтересом до азартних ігор, що дало поштовху для здійснення математичного аналізу азартних ігор та виникнення теорії ймовірностей, як інструменту прогнозування виграшу.

Так, В. В. Вітлінський виходячи з економічної точки зору, дає поняття терміну ризик, як: “економічній категорії, що відображає характерні особливості сприйняття заінтересованими суб’єктами економічних відносин об’єктивно існуючих невизначеності та конфліктності, іманентних процесам цілепокладання, управління, прийняття рішень, оцінювання, що обтяжені можливими загрозами та невикористаними можливостями”.

Кравченко В. А. та Старостіна А. О. визначають ризик, як можливий розкид результатів, можливе їх коливання навколо

очікуваного значення [21].

На думку К. Д. Семенової та К. І. Тарасової [22], поняття ризик необхідно тлумачити в трьох взаємопов'язаних підходах:

ризик, як явище характеризується мінливістю й випадковістю економічних політичних соціальних процесів, які відбуваються в суспільстві та означає ймовірність настання однієї декількох альтернативних подій з невідомим результатом у майбутньому;

ризик підприємства в цілому, що характеризує об'єктивно-суб'єктивну природу існування ситуації невизначеності, яка супроводжує всі сфери функціонування господарюючого суб'єкта та ймовірність отримання підприємством несприятливого результату у вигляді збитку;

ризик сфери діяльності підприємства, що характеризує об'єктивно-суб'єктивну природу існування ситуації невизначеності, яка супроводжує певну сферу діяльності підприємства, та ймовірність отримання господарюючим суб'єктом збитків або надприбутку.

Кучеренко В., Карпов В., Карпов А. наголошують у визначенні терміну “ризик” на потенційній, чисельно вимірній можливості втрат [23].

За поглядами І. Моргачова, В. Гончарова, Р. Ларіна, О. Балужева, О. Овечкіна ризик є деякою загрозою (небезпекою) в майбутньому [24].

Також, цікаве визначення поняттю ризик дає Стенфордська енциклопедія філософії, де ризик виступає небажаною подією, яка може, або не може статися [25].

Станом на сьогодні, існує безліч різноманітних підходів до визначення терміну “ризик”, це насамперед пояснюється різним ситуаційним зв'язком даного терміну із сферами діяльності.

**4.2.** Відповідно до проведеного аналізу визначення терміну “ризик”, складено відповідну таблицю (Табл. 1.), з висвітленням основних підходів до визначення (з урахуванням вище зазначених підходів, як в загальному розумінні, так і в різних сферах діяльності, з виділенням певних особливостей кожного визначення).

Табл. 1. – Підходи до тлумачення терміну “ризик”

Тлумачення терміну “ризик”		
Визначення	Ключові слова	Джерело
<b>Словники та енциклопедії:</b>		
небажаною подією, яка може, або не може статися	небажаність, подія	Стенфордська енциклопедія філософії
усвідомлена можливість небезпеки	усвідомлене, можливість, небезпека	Словник української мови [26]
<b>у загальному значенні:</b>		
економічна категорія, котра відображає характерні особливості сприйняття заінтересованими суб'єктами економічних відносин об'єктивно існуючих невизначеності та конфліктності, іманентних процесам цілепокладання, управління, прийняття рішень, оцінювання, що обтяжені можливими загрозами та невикористаними можливостями	невизначеність, прийняття рішень, загрози, можливості	Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І.
можливий розкид результатів, можливе їх коливання навколо очікуваного значення	розкид результатів, коливання	Кравченко В.А., Старостіна А. О.
як явище характеризується мінливістю й випадковістю економічних політичних соціальних процесів, які відбуваються в суспільстві та означає	мінливість, випадковість процесів,	Семенова К.Д., Тарасова К.І.



ймовірність настання однієї декількох альтернативних подій з невідомим результатом у майбутньому	ймовірність, невідомий результат	
потенційна, чисельно вимірна можливість втрат	вимірність, можливість, втрати	Кучеренко В., Карпов В., Карпов А.
деяка загроза (небезпека) в майбутньому	загроза, небезпека, майбутнє	Моргачов І., Гончаров В., Ларіна Р., Балуєва О., Овечкіна О.
сукупність значення можливих втрат в деякій стохастичній ситуації та його ймовірності	втрати, ймовірність, стохастичність	В.Ю. Корольов
<b>у різних галузях:</b>		
<b>Аграрна сфера:</b>		
усвідомлена можливість небезпеки можливість збитків або неуспіху в якійсь справі, можливість втрати частини активів, недоотримання, або неотримання прибутку в результаті впливу несприятливих факторів під час проведення господарської діяльності	небезпека, збитки, неуспіх, втрати, недоотримання, несприятливі фактори	Жмуденко В.О. [27]
ступень невизначеності при прогнозуванні результату	невизначеність, прогнозування	Євчук Л.А. [28]
об'єктивний і неминучий фактор будь-якої господарської діяльності	неминучий фактор	Захарченко О.В. [29]
<b>Банківська діяльність:</b>		
збиток, завданий здійсненню обраного рішення	збиток, рішення	Данченко О.Б. [30], Занора В.О., Боркун А.І., Шевченко А.М.
<b>Діяльність державних казначейських органів:</b>		
ймовірності настання подій, які негативно впливатимуть на здатність Державного казначейства, його структурних підрозділів та працівників виконувати відповідні функції, процеси, операції, або матимуть негативні фінансово-господарські, юридичні та/або інші наслідки	подія, ймовірність, негативний вплив, наслідки	Петлін В.І. [31]
<b>Інформаційна безпека:</b>		
діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої існує можливість кількісно і якісно оцінити ймовірність досягнення передбачуваного результату, невдачі і відхилення від мети	невизначеність, ймовірність, невдачі, відхилення, мета	Білоконь Д.С., Федулова І.В. [32]
<b>Освіта:</b>		
сукупність подій, що впливають на діяльність ВНЗ, імовірності виникнення цих подій та наслідки, які унеможливають досягнення запланованих цілей у конкретних напрямках діяльності освітньої установи	ймовірність, наслідки, унеможливлення	Корнещук В. В. [33]
<b>Маркетинг:</b>		
можливість відхилень у результатах діяльності через конкретний вибір інструментів, досягнення поставлених цілей	можливість, відхилення, вибір	Гуржій М.Н. [34]
<b>Митна сфера:</b>		

ймовірність реалізації певної митної загрози з прогнозованим або не прогнозованим можливим збитком, а також її можливих наслідків у митній галузі	ймовірність, загроза, не прогнозованість, збиток, наслідки	Коновалов Ю.О. [35]
<b>Підприємницька діяльність:</b>		
об'єктивно-суб'єктивна категорія у діяльності суб'єктів господарювання, що пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації неминучого вибору	об'єктивно-суб'єктивна категорія, невизначеність, конфліктність, вибір	Мостенська Т.Г. [36]
<b>Визначення терміну “ризик” основними міжнародними стандартами з питань управління ризиками:</b>		
комбінація ймовірностей подій та її наслідків	ймовірність, подія, наслідки	ISO Guide 73:2009 “Risk management – Vocabulary” [37]
вірогідність виникнення події, яка негативно вплине на досягнення поставлених цілей	вірогідність, подія, цілі	Integrated Framework Enterprise Risk Management – Integrated Framework (COSO ERM) [38]
вплив невизначеності на цілі	вплив, невизначеність, цілі	ISO 31000:2018, Risk management – Guidelines [39]

За результатами проведеного дослідження, та проаналізувавши викладену таблицю (Табл. 1), можна виділити основні характерні ознаки терміну “ризик”: небажаність, подія, усвідомлене, можливість, небезпека, невизначеність, прийняття рішень, загроза, розкид результатів, коливання, мінливість, випадковість процесів, ймовірність, невідомий результат, вимірність, майбутнє, стохастичність, збитки, неуспіх, втрати, недоотримання, несприятливі фактори, прогнозування, неминучий фактор, збиток, рішення, подія, негативний вплив, невдача, відхилення, мета, унеможливлення, можливість, відхилення, вибір, не прогнозованість, збиток, об'єктивно-суб'єктивна категорія, невизначеність, конфліктність, вибір, наслідки, вірогідність, цілі, вплив, тощо.

Ризик існує при наявності певних ознак, а саме: безпосередньо його ідентифікація, опис та розуміння, можливість оцінки, прогнозування ймовірності настання та наслідків.

На додаток до викладеного та відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1062 “Про затвердження

Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. N 1001” [40] ризик – це можливість настання події, що матиме вплив на здатність установи виконувати завдання і функції та досягати визначеної мети (місії), стратегічних та інших цілей діяльності установи.

**4.3.** Проведений аналіз дає можливість визначити універсальне для всіх сфер та галузей поняття та констатувати, що ризик – це ймовірна (вірогідна, можлива) завчасно ідентифікована та оцінена подія (*ситуація, явище, рішення*), передумовою, якої є невизначеність (стохастичність, не прогнозованість, обмеженість інформації) та вплив несприятливих факторів, що призводить до певних втрат, (збитків, конфліктності, загрози, відхилення, негативного впливу, неуспіху, невдачі, впливу несприятливих факторів), що характеризується настанням небезпечних наслідків (результатів), які унеможливають досягнення (недоотримання) запланованої мети (цілей) в майбутньому.

Табл. 2. – Порівняння визначення терміну “ризик”

Постанова № 1062	Термін сформульований за результатами дослідження
можливість настання події, що матиме вплив на здатність установи виконувати завдання і функції та досягати визначеної мети (місії), стратегічних та інших цілей діяльності установи.	<b>це ймовірна</b> (вірогідна, можлива) <b>завчасно ідентифікована та оцінена подія</b> (ситуація, явище, рішення), <b>передумовою, якої є невизначеність</b> (стохастичність, не прогнозованість, обмеженість інформації) <b>та вплив якої спричинений впливом несприятливих факторів, що призводить до певних втрат</b> (збитків, конфліктності, загрози, відхилення, негативного впливу, неуспіху, невдачі, впливу несприятливих факторів), <b>та характеризується настанням небезпечних наслідків</b> (результатів), <b>що в свою чергу унеможливають частково, або повністю досягнення</b> (недоотримання) <b>запланованої мети (цілей) в майбутньому.</b>
<b>Тлумачення деяких термінів визначень</b>	
потенційний – який існує в потенції і може виявитися, або може бути використаний за певних умов; прихований [41]	ймовірний – те, саме, що можливий [42]

## Висновки

Роблячи висновок з проведеного аналізу, та повертаючись до питання “невизначеності” встановлено, що поняття “невизначеність” безумовно пов’язано з поняттям “ризик”, але не є ідентичними.

Слід зазначити, що відповідно до Словника української мови [43, 44] “визначати” – встановлювати, розпізнавати що-небудь за певними ознаками. Також: обчислювати, вимірювати, знаходити певну величину, місце.

Таким чином, “невизначеність” саме і проявляє свою сутність через відсутність достатньої та вичерпної інформації про середовище та систему функціонування, відсутність належним чином досліджених причинно-наслідкових зв’язків між усіма елементами, об’єктами, явищами без

можливого визначення будь-якої оцінки та ймовірностей.

Необхідно звернути увагу, на те, як було зазначено вище, що при визначенні термінів “невизначеність” та “ризик” приділяється питання ймовірності настання тих, чи інших подій. Якщо у випадку ризику ймовірність може бути певним чином розрахована, то у випадку “невизначеності” не лише не можливо визначити ймовірність настання події в цілому, а й ідентифікувати саме подію.

Результатом проведеного дослідження є формулювання погляду на універсальне визначення терміну “ризик”, яке може бути передумовою перегляду існуючого підходу до визначення зазначеного терміну.

## Список використаних джерел

1. Про затвердження форми Звіту про стан організації та здійснення внутрішнього контролю у розрізі елементів внутрішнього контролю: наказ Міністерства фінансів України від 19.04.2019 №160 URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (дата звернення 12.01.2020).
2. Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001: Постанова Кабінету Міністрів України № 1062 від 12.12.2018 URL:



- <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (дата звернення 12.01.2020).
3. Про затвердження форми звітності № 1-ДВА «Звіт (зведений звіт) про результати діяльності підрозділу внутрішнього аудиту: нова редакція наказу Міністерства фінансів України від 27 березня 2014 року № 347 URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (дата звернення 12.01.2020).
  4. Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту: Нова редакція наказу Міністерства фінансів України від 04 жовтня 2011 року № 1247 URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (дата звернення 12.01.2020).
  5. Про затвердження Кодексу етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту: наказ Міністерства фінансів № 1217 від 29 вересня 2011 року URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (дата звернення 12.01.2020).
  6. Деякі питання здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту: Постанова Кабінету Міністрів України № 1001 від 28 вересня 2011 року URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (дата звернення 12.01.2020).
  7. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах: наказ Міністерства фінансів № 995 від 14 вересня 2012 р. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (дата звернення 12.01.2020).
  8. План діяльності Міністерства фінансів України на 2020 рік із реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Указу Президента України від 08.11.2019 № 837. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (дата звернення 12.01.2020).
  9. Стратегічний план діяльності 2018-2021. Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/strategichnij-plan-dijalnosti-minfinu> (дата звернення 12.01.2020).
  10. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учеб. Пособие – 2-е изд., испр. К: МАУП, 2004. 216с. URL: <http://pta-ipm.narod.ru/Baskakov.pdf> (дата звернення 12.01.2020).
  11. Писаревський І. М., Стешенко О. Д. Управління ризиками. навч. посіб. Харків: ХНАМГ, 2008. 124 с. ISBN 978-966-695-121-5
  12. Економічні і фінансові ризики / Н. А. Герасимчук, Т. В. Мірзоева, О. А. Томашевська. Київ: ЦП Компринт, 2015. 288 с.
  13. Управління ризиками в логістиці: навч. посіб. /В. М. Гончаров, Р. Р. Ларіна., О.В. Балуєва, О. А. Овечкіна., І. В. Моргачов Л.: Магнолія 2006, Львів, Луганськ 2016. 253 с.
  14. Кузьмин Е.А. Невизначеність в економіці: поняття та положення. Питання управління. 2012. №2 (2). С. 80-92 URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=18960372> (дата звернення 20.01.2020).
  15. Найт Ф.Х. Ризик, невизначеність, прибуток/пер. з англ. М.: Справа, 2003. 360с. URL: <http://bibliograph.com.ua/biznes-47/index.htm> (дата звернення 20.01.2020).
  16. Стрельбицька Н. Є. Конспект лекцій до вивчення дисципліни “Управління ризиками в ЗЕД” / Укладач Н.Є. Стрельбицька. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 81 с.
  17. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Карпов А.В. Економічний ризик та методи його вимірювання: навч. посібн. / В.Р. Кучеренко, В.А. Карпов, А.В. Карпов А.В./ Одеса : 2011. С. 12
  18. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія Київ: КНЕУ. 2004. 480 с.
  19. Руденков И. А. Управление риском: навч.-метод. посіб. URL: <http://economy.bsu.by/wp-content/uploads/2014/03/389383.pdf>
  20. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія Київ: КНЕУ. 2004. 480 с.

21. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. Київ: ІВЦ “Видавництво “Політехніка”, 2004. – 200 с.
22. Семенова К. Д. Організація системи управління ризиками на підприємстві. Вісник соціально-економічних досліджень ОНЕУ. 2015. № 58. С. 221-227.
23. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Карпов А.В. Економічний ризик та методи його вимірювання: навч. посіб. Одеса: 2011. С. 13
24. Управління ризиками в логістиці: навч. посіб. /В. М. Гончаров, Р. Р. Ларіна., О.В. Балуєва, О. А. Овечкіна., І. В. Моргачов Львів: Магнолія 2006, Львів, Луганськ 2016. 253 с.
25. Ризик. Стенфордська енциклопедія філософії: веб-сайт. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/risk/> (дата звернення 20.01.2020).
26. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 7. С. 539.
27. Жмуденко В.О. Особливості управління ризиками в аграрній сфері. Вісник соціально-економічних досліджень ОНЕУ. 2015. № 58. С.55-61
28. Євчук В.А., Тарасов А.О. Управління ризиками діяльності сільськогосподарських підприємств через механізм хеджування. Економіка аграрно-промислового комплексу. 2017. № 7. С.78-81.
29. Захарченко О.В. Управление рисками на предприятии животноводства. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 3 (178). С.61-66.
30. Данченко О. Б. Підходи до управління ризиками банку. Управління проектами та розвиток виробництва. 2010. № 1 (33). С. 24-29. URL: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/33/10doburb.pdf> (дата звернення 20.01.2020).
31. Петлін В.І. Основи визначення та управління ризиками в казначейській системі. Науковий вісник НУ ДПС України (економіка, право). 2014. № 1(64). С. 47-55.
32. Білоконь Д.С., Федулова І.В. Процес управління ризиками інформаційної безпеки. Наукові праці НУХТ. 2016. № 6. С. 84-91.
33. Корнешук В. В. Управління ризиками у вищих навчальних закладах. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. № 48. С. 345-349. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto\\_2016\\_48\\_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_48). (дата звернення 20.01.2020).
34. Гуржій Н. М. Ризик-менеджмент стратегічного. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. №1. С. 70-76. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed\\_2013\\_1\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2013_1_12). (дата звернення 20.01.2020).
35. Коновалов Ю. О., Миронов О. В. Система управління ризиками: поняття, функції, компоненти. Інноваційна економіка. 2013. № 9. С. 127-132. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek\\_2013\\_9\\_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_9_20). (дата звернення 20.01.2020).
36. Мостенська Т. Г. Процедура управління економічними ризиками. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2016. № 5. С. 96-105. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht\\_2016\\_22\\_5\\_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2016_22_5_14) (дата звернення 20.01.2020).
37. ISO Guide 73:2009. ISO: веб-сайт. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:guide:73:ed-1:v1:en>. (дата звернення 20.01.2020).
38. COSO ERM: [www.coso.org](http://www.coso.org): веб-сайт. URL: [https://www.coso.org/documents/COSO\\_ERM\\_Executive\\_Summary\\_Russian.pdf](https://www.coso.org/documents/COSO_ERM_Executive_Summary_Russian.pdf). (дата звернення 20.01.2020).
39. ISO 31000:2018, Risk management – Guidelines. ISO: веб-сайт. URL: [http://www.amu.kz/fotos-news/vstrecha\\_rectora\\_so\\_stud\\_31\\_oct/ISO%20310002009.pdf](http://www.amu.kz/fotos-news/vstrecha_rectora_so_stud_31_oct/ISO%20310002009.pdf) (дата звернення 20.01.2020).
40. Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. N 1001: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1062.
41. Порядок організації в системі Міністерства оборони України

- внутрішнього контролю та управління ризиками: наказ Міністра оборони України від 02.04.2019 №145 (2019 URL: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/vnutrishnij-kontrol.html> (дата звернення 20.01.2020)).
42. Словник Української мови: в 11 томах. Том 7, 1976. С. 402.
- Slovnýk Ukrajinskoyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 tomakh. – Tom 7, 1976. – Stor. 402.
43. Словник Української мови: в 11 томах. Том 4, 1976. С. 20.
44. Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. С. 399

## Анализ термина “риск” в контексте перспективного исследования внутреннего контроля в системе информационно-аналитического и материального обеспечения

Игорь Алейников <sup>A</sup>; Владимир Колесник <sup>B</sup>; Михаил Мечетенко <sup>C</sup>; Руслан Серветник <sup>D</sup>; Николай Ткач <sup>E</sup>; Наталья Лойшин <sup>F</sup>

<sup>A</sup> Национальный университет обороны Украины, Украина, адъюнкт кафедры управления войсками, e-mail: otec-79@ukr.net

<sup>B</sup> Национальный университет обороны Украины, Украина, ведущий научный сотрудник, к.т.н., с.н.с., e-mail: loishyn@bigmir.net

<sup>C</sup> Национальный университет обороны Украины, Украина, адъюнкт кафедры тылового обеспечения, e-mail: zakonZSU@ukr.net

<sup>D</sup> Национальный университет обороны Украины, Украина, ведущий научный сотрудник, к.пед.н., с.н.с., e-mail: loishyn@bigmir.net

<sup>E</sup> Национальный университет обороны Украины, Украина, начальник кафедры оборонного менеджмента, к.т.н., e-mail: nysck1985@ukr.net

<sup>F</sup> Акционерное общество "Сбербанк", Главный специалист отдела комплаенс, e-mail: nloishyna@ukr.net

### Аннотация

Результаты проведенного научного исследования в статье могут быть интересными специалистам по вопросам риск-ориентированного внутреннего контроля и внутреннего аудита; специалистам, обнимаются проблематикой лексикологии и другим ученым и управленцам, в процессе осуществления своей деятельности привлечении к проблематике управления риском.

Целью статьи является формулировка универсального подхода к определению термина “риск” в контексте исследования природы его возникновения.

Поставленная научная задача решена путем проведения научного исследования в разрезе выполнения трех взаимосвязанных этапов: проанализированы подходы к толкованию термина “риск”, выделены основные характерные признаки термина “риск”, сформулированное универсальное для всех сфер и отраслей понятие термина “риск”.

В процессе достижения цели исследования использованы следующие методы научного познания: сравнение, анализа, синтеза, индукции, дедукции, системного подхода.

Установлено, что интерес к указанному понятию в средневековье был обусловлен аналитическим интересом к азартным играм, что дало толчок для осуществления математического анализа азартных игр и возникновения теории вероятностей, как инструмента прогнозирования выигрыша. Определено, что предпосылкой риска является неопределенность, обусловленная присутствием факторов, под воздействием которых конечный результат деятельности не являются детерминированными, а величина возможного влияния этих факторов на результат деятельности неизвестна. Анализ источников показывает, что в исследовании риска и неопределенности ключевое значение имеет понятие “вероятность”.

Проведенным исследованием выделено сорок четыре основные характерные признаки термина “риск”. Сформулировано универсальное понятие термина “риск”, что может быть использовано для любой области деятельности, или быть прототипом формулировки определения с учетом особенностей той или иной отрасли или направления деятельности.

**Ключевые слова:** риск, риск-менеджмент, внутренний контроль, неопределенность.

# Analysis of the term “risk” in the context of a prospective study of internal control in the system of information-analytical and material support

Ihor Alienykov <sup>A</sup>; Volodymyr Kolesnyk <sup>B</sup>; Mechetenko Mykhailo <sup>C</sup>;  
Ruslan Servetnyk <sup>D</sup>; Mykola Tkach <sup>E</sup>; Nataliia Loishyna <sup>F</sup>

<sup>A</sup>The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, PhD student

<sup>B</sup>The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy,  
Leading researcher of the scientific department, PhD, Senior Research

<sup>C</sup>The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, PhD student

<sup>D</sup>The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy,  
Leading researcher of the scientific department, PhD, Senior Research

<sup>E</sup>The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy,  
Head of the Department Defence Management, PhD

<sup>F</sup>Sberbank Joint Stock Company, Chief Compliance Officer

## Abstract

The results of the scientific research in the article may be of interest to experts in risk-oriented internal control and internal audit, specialists in the field of lexicology and other scientists and managers involved in risk management in the course of their activities.

The purpose of the article is to formulate a universal approach to the definition of the term "risk" in the context of exploring the nature of its occurrence.

The given scientific task is solved by carrying out scientific research in the context of fulfillment of three interrelated stages: the approaches to interpretation of the term “risk” are analyzed, the main characteristic features of the term “risk” are defined, the universal concept of the term “risk” is formulated for all spheres and branches.

In the process of achieving the goal of the study the following methods of scientific knowledge are used: comparison, analysis, synthesis, induction, deduction, systematic approach.

It was found that the interest in this concept in the Middle Ages was due to the analytical interest in gambling, which gave impetus to the mathematical analysis of gambling and the emergence of probability theory as a tool for predicting winnings.

It is determined that the precondition for risk is uncertainty due to the presence of factors under the influence of which the end result of the activity is not deterministic, and the magnitude of the possible influence of these factors on the result of the activity is unknown.

The analysis of sources shows that in the study of risk and uncertainty the concept of “probability” is of key importance.

Forty-four key features of the term "risk" were identified in the study.

Formulated a universal concept of the term "risk" that can be used for any industry, or be a prototype of the definition taking into account the characteristics of a particular industry or area of activity.

**Keywords:** risk, risk management, internal control, uncertainty.

## References

1. Pro zatverdzhennya formy Zvitu pro stan orhanizatsiyi ta zdiysnennya vnutrishnoho kontrolyu u rozrizi elementiv vnutrishnoho kontrolyu [On approval of the form of the Report on the state of organization and implementation of internal control in terms of elements of internal control]: nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny vid 19.04.2019 №160 URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (data zvernennya 12.01.2020).
2. Pro zatverdzhennya Osnovnykh zasad

- zdiysnennya vnutrishnoho kontrolyu rozporadnykamy byudzhetykh koshtiv ta vnesennya zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 veresnya 2011 r. № 1001 [On Approval of the Fundamental Principles for Exercising Internal Control by Budget Managers and Amending the Cabinet of Ministers of Ukraine Decree No. 1001 of September 28, 2011]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1062 vid 12.12.2018 URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (data zvernennya 12.01.2020).
3. Pro zatverdzhennya formy zvitnosti № 1-DVA «Zvit (zvedennyi zvit) pro rezultaty diyalnosti pidrozdilu vnutrishnoho audytu [On Approval of Reporting Form No. 1-DVA “Report (Summary Report) on the Performance of Internal Audit Unit]: nova redaktsiya nakazu Ministerstva finansiv Ukrainy vid 27 bereznya 2014 roku № 347 URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (data zvernennya 12.01.2020).
  4. Pro zatverdzhennya Standartiv vnutrishnoho audytu [On Approval of Internal Audit Standards]: Nova redaktsiya nakazu Ministerstva finansiv Ukrainy vid 04 zhovtnya 2011 roku № 1247 URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (data zvernennya 12.01.2020).
  5. Pro zatverdzhennya Kodeksu etyky pratsivnykiv pidrozdilu vnutrishnoho audytu [Approval of the Code of Ethics for Internal Audit Officers]: nakaz Ministerstva finansiv № 1217 vid 29 veresnya 2011 roku URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (data zvernennya 12.01.2020).
  6. Deyaki pytannya zdiysnennya vnutrishnoho audytu ta utvorennya pidrozdiliv vnutrishnoho audytu [Some Issues of Internal Audit and Establishment of Internal Audit Units]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1001 vid 28 veresnya 2011 roku URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (data zvernennya 12.01.2020).
  7. Pro zatverdzhennya Metodychnykh rekomendatsiy z orhanizatsiyi vnutrishnoho kontrolyu rozporadnykamy byudzhetykh koshtiv u svoiykh zakladakh ta u pidvidomchykh byudzhetykh ustanovakh [On Approval of Methodological Recommendations for the Organization of Internal Control by the Budget Managers in their Institutions and Subordinate Budget Institutions]: nakaz Ministerstva finansiv № 995 vid 14 veresnya 2012 r. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (data zvernennya 12.01.2020).
  8. Plan diyalnosti Ministerstva finansiv Ukrainy na 2020 rik iz realizatsiyi Prohramy diyalnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy ta Ukazu Prezydenta Ukrainy vid 08.11.2019 № 837 [Plan of activities of the Ministry of Finance of Ukraine for 2020 on the implementation of the Program of Activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine and Decree of the President of Ukraine of 8.11.2019 No. 837]. Ministerstvo finansiv Ukrainy: veb-sayt. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/normativna-baza-dvfk> (data zvernennya 12.01.2020).
  9. Stratehichnyy plan diyalnosti 2018-2021 [Strategic Action Plan 2018-2021]. Ministerstvo finansiv Ukrainy: veb-sayt. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/strategichnij-plan-dijalnosti-minfinu> (data zvernennya 12.01.2020).
  10. Baskakov A. YA., Tulenkov N. V. Metodologiya nauchnogo issledovaniya [The methodology of scientific research]: Ucheb. Posobiye – 2-ye vyd., ispr. – K: MAUP, 2004. – 216s.: il. – Bibliogr.: s. 208-212. URL: <http://pta-ipm.narod.ru/Baskakov.pdf> (data zvernennya 12.01.2020).
  11. Pysarevskyy I. M., Steshenko O.D. Upravlinnya ryzykamy [Risk management]. navch. posib. – Kharkiv: KHNAMH, 2008. – 124 s. ISBN 978-966-695-121-5, S.8
  12. Ekonomichni i finansovi ryzyky [Economic and financial risks] / N. A. Herasymchuk, T. V. Mirzoyeva, O. A. Tomashevskaya. K.: TSP Kompynt, 2015. 288 s.
  13. Upravlinnya ryzykamy v lohistytsi: navch. posib. [Risk Management in Logistics] / V. M. Honcharov, R. R. Larina., O.V. Baluyeva, O. A. Ovechkina., I. V. Morhachov Lviv: Mahnoliya 2006, Lviv, Luhansk 2016. – 253 s.
  14. Kuzmyn E.A. Nevyznachenist v ekonomitsi: ponyattya ta polozhennya [Uncertainty in Economics: Concepts and Provisions].



- Pytannya upravlinnya. 2012. №2 (2). S. 80-92  
URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=18960372> (data zvernennya 20.01.2020).
15. Nayt F. KH. Ryzyk, nevyznachenist, prybutok [Risk, uncertainty, profit]/per. z anhl. Moscow: Sprava, 2003. 360 s. URL: <http://bibliograph.com.ua/biznes-47/index.htm> (data zvernennya 20.01.2020).
  16. Strelbitska N. YE. Konspekt lektsiy do vyvchennya dystsypliny "Upravlinnya ryzykamy v ZED" [Lecture Notes to the Study of the Risk Management in the FEA] / Ukladach N.YE. Strelbitska. Ternopil: TNEU, 2010. 81 s.
  17. Kucherenko V.R., Karpov V.A., Karpov A.V. Ekonomichnyy ryzyk ta metody yoho vymiryuvannya [Economic risk and methods of its measurement]: navch. posibn. / V.R. Kucherenko, V.A. Karpov, A.V. Karpov A.V./O.: 2011. S. 12
  18. Vitlinsky V. V., Velykoivanenko H. I. Ryzykolohiya v ekonomitsi ta pidpryyemnytstvi [Riskology in Economics and Entrepreneurship]: monohrafiya / V. V. Vitlinsky/K.: KNEU. 2004. 480 s.
  19. Rudenkov Y.A. Upravlenye ryskom [Risk Management]. URL: <http://economy.bsu.by/wp-content/uploads/2014/03/389383.pdf>
  20. Vitlinsky V. V., Velykoivanenko H. I. Ryzykolohiya v ekonomitsi ta pidpryyemnytstvi [Riskology in Economics and Entrepreneurship]: monohrafiya/ Kyiv: KNEU. 2004. 480 s.
  21. Starostina A. O., Kravchenko V. A. Ryzyk-menedzhment: teoriya ta praktyka [Risk management: theory and practice]: Navch. posib. Kyiv: IVTS "Vydavnytstvo "Politekhnik", 2004. 200 s.
  22. Semenova K. D. Orhanizatsiya systemy upravlinnya ryzykamy na pidpryyemstvi [Organization of risk management system at the enterprise]. Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen ONEU. 2015. № 58. S. 221-227.
  23. Kucherenko V.R., Karpov V.A., Karpov A.V. Ekonomichnyy ryzyk ta metody yoho vymiryuvannya [Economic risk and methods of its measurement]: 2011. S. 13
  24. Upravlinnya ryzykamy v lohistytsi [Risk Management in Logistics]: navch. posib. /V. M. Honcharov, R. R. Larina., O.V. Baluyeva, O. A. Ovechkina., I. V. Morhachov Lviv: Mahnoliya 2006, Lviv, Luhansk 2016. 253 s., S.12
  25. Ryzyk. Stenfordska entsyklopediya filosofiyi [Risk. Stanford Encyclopedia of Philosophy]: veb-sayt. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/risk/> (data zvernennya 20.01.2020).
  26. Slovnyk ukrayinskoyi movy: v 11 tt. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols.]/ AN URSS. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. K.: Naukova dumka, 1970-1980. T. 7. S. 539.
  27. Zhmudenko V. O. Osoblyvosti upravlinnya ryzykamy v aharniy sferi [Features of risk management in the agricultural sector]. Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen ONEU. 2015. № 58. S.55-61
  28. Yevchuk V. A., Tarasov A. O. Upravlinnya ryzykamy diyalnosti silskohospodarskykh pidpryyemstv cherez mekhanizm khedzhuvannya [Risk management of agricultural enterprises through a hedging mechanism]. Ekonomika aharno-promysloвого kompleksu. 2017. № 7. S.78-81.
  29. Zakharchenko O.V. Upravlenye ryskamy na predpryyatyy zhyvotnovodstva [Risk management of livestock enterprises]. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini. 2016. № 3 (178). S.61-66.
  30. Danchenko O. B. Pidkhody do upravlinnya ryzykamy banku [Approaches to Bank Risk Management]. Upravlinnya proektamy ta rozvytok vyrobnytstva. 2010. № 1 (33). S. 24-29. URL: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/33/10doburb.pdf> (data zvernennya 20.01.2020).
  31. Petlin V. I. Osnovy vyznachennya ta upravlinnya ryzykamy v kaznacheyskiy systemi [Fundamentals of risk identification and management in the treasury system]. Naukovyy visnyk NU DPS Ukrainy (ekonomika, pravo). 2014. № 1(64). S. 47-55.
  32. Bilokon D. S., Fedulova I. V. Protses upravlinnya ryzykamy informatsiynoi bezpeky [The process of managing information security risks]. Naukovi pratsi NUKHT. 2016. № 6. S. 84-91.
  33. Korneshchuk V. V. Upravlinnya ryzykamy u vyshchykh navchal'nykh zakladakh [Risk

- Management in Higher Education]. Pedagogika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitniy shkolakh. 2016. № 48. S. 345-349. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto\\_2016\\_48\\_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_48). (data zvernennya 20.01.2020).
34. Hurzhiy N. M. Ryzhyk-menedzhment stratehichnoho. Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen [Risk-management of strategic]. 2013. №1. S. 70-76. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed\\_2013\\_1\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2013_1_12). (data zvernennya 20.01.2020).
35. Konovalov YU. O., Myronov O. V. Systema upravlinnya ryzhykamy: ponyattya, funktsiyi, komponenty [Risk management system: concepts, functions, components]. Innovatsiyna ekonomika. 2013. № 9. S. 127-132. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek\\_2013\\_9\\_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_9_20). (data zvernennya 20.01.2020).
36. Mostenska T. H. Protsedura upravlinnya ekonomichnymy ryzhykamy [The procedure of economic risk management.]. Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohiy. 2016. № 5. S. 96-105. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht\\_2016\\_22\\_5\\_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2016_22_5_14) (data zvernennya 20.01.2020).
37. ISO Guide 73:2009. ISO: веб-сайт. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:guide:73:ed-1:v1:en>. (дата звернення 20.01.2020).
38. COSO ERM: [www.coso.org](http://www.coso.org): веб-сайт. URL: [https://www.coso.org/documents/COSO\\_ERM\\_Executive\\_Summary\\_Russian.pdf](https://www.coso.org/documents/COSO_ERM_Executive_Summary_Russian.pdf). (дата звернення 20.01.2020).
39. ISO 31000:2018, Risk management – Guidelines. ISO: веб-сайт. URL: [http://www.amu.kz/fotos-news/vstrecha\\_rectora\\_so\\_stud\\_31\\_oct/ISO%20310002009.pdf](http://www.amu.kz/fotos-news/vstrecha_rectora_so_stud_31_oct/ISO%20310002009.pdf) (дата звернення 20.01.2020).
40. Pro zatverdzhennya Osnovnykh zasad zdiysnennya vnutrishnoho kontrolyu rozporядnykamy byudzhetnykh koshtiv ta vnesennya zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 28 veresnya 2011 r. N 1001 [On approval of the Fundamental Principles for the implementation of internal control by budget spending units and amendments to the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 28, 2011 N 1001]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 18 hrudnya 2018 roku № 1062.
41. Poryadok orhanizatsiyi v systemi Ministerstva oborony Ukrayiny vnutrishnoho kontrolyu ta upravlinnya ryzhykamy [The order of organization in the system of the Ministry of Defense of Ukraine internal control and risk management]: nakaz Ministra oborony Ukrayiny vid 02.04.2019 №145 (2019 URL: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/vnutrishnij-kontrol.html> (data zvernennya 20.01.2020).
42. Slovyk Ukrayinskoyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 tomakh. Tom 7, 1976. S. 402.
43. Slovyk Ukrayinskoyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 tomakh. Tom 4, 1976. S. 20.
44. Slovyk ukrayinskoyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 tomakh. Tom 1, 1970. S. 399